

(Ne)Známi: MY verzus ONI

CUDZINCI OKOLO NÁS

VZDELÁVACÍ MATERIÁL Č. 6

ISLAMONLINE.sk

Vzdelávací materiál (Ne)Známi: MY versus ONI je zameraný na prierezové témy: rozvoj prosociálneho správania (identita, atribúcia, pozitívne hodnotenie, empatia), multikultúrna výchova a ľudské práva. Zostavila a vydala: Islamská nadácia na Slovensku, 2020. Fotografie: public domain.

Projekt (Ne)Známi susedia je realizovaný s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky v rámci dotačného programu na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah zodpovedá výlučne Islamská nadácia na Slovensku (INS).

02

TÉMA: CUDZINCI AKO KAMARÁTI, SPOLUŽIACI ČI RODINA

Cieľová skupina: študenti a študentky stredných škôl / gymnázií vo veku 15 - 19 rokov / ich pedagógovia.

Rozsah: 2 x 45 minút.

Materiál: počítač s pripojením na internet, projektor, pero a papier pre poznámky.

CIEĽ AKTIVITY:

Cieľom tejto aktivity je posilniť interkultúrne kompetencie študentov, skvalitniť komunikačné schopnosti s príslušníkmi odlišných skupín, rozvíjať základy kritického myslenia, posilniť schopnosť používať a dešifrovať prvky neverbálnej komunikácie, schopnosť aktívneho počúvania druhých, primerane reagovať na potreby druhých.

Kľúčové slová: akulturácia, diskriminácia, integrácia, interkultúrne kompetencie, minorita, multikulturalizmus, komunikácia, rodinné prostredie, zmiešané manželstvá.

03**MYSLITEĽŇA:**

V triede voľne diskutujeme na tieto témy:

1. Príslušníkmi akých skupín sme?
2. Ako našu skupinu/kultúru vnímame/hodnotíme?
3. Koho považujeme za cudzieho a ako vnímame cudzincov?
4. Reflektujeme cudzincov vo svojom blízkom okolí?
5. Sme ochotní prijať cudzincov za svojich priateľov, spolužiakov, susedov, rodinu?
6. Koho sme a koho nie sme ochotní prijať do svojich blízkych okruhov?
7. Ako žijú cudzinci na Slovensku?
8. Aký je ich rodinný a spoločenský život (sviatkovanie, gastronómia, odievanie, jazyk...)?
9. Čím sa odlišuje od života našich rodín a čo majú spoločné?
10. S akými prekážkami sa cudzinci na Slovensku stretávajú?
11. Vnímame formy diskriminácie, marginalizácie príslušníkov iných kultúr na Slovensku?
12. V akých prostrediach (verejnosť, úrady, škola, rodina)?
13. Je možné tieto prekážky alebo formy diskriminácie odstrániť? Akým spôsobom?

04

SLOVNÍK POJMOV

Adaptácia: prispôsobenie sa meniacim prírodným alebo spoločenským podmienkam.

Akulturácia: proces postupného osvojovania si kultúry jedincom, tiež proces vzájomného ovplyvňovania sa kultúr a preberania kultúrnych prvkov.

Asimilácia: proces začlenenia menšinovej kultúry do väčšinovej tak, že príslušníci menšinovej kultúry si osvoja väčšinovú kultúru. Proces individuálneho alebo skupinového splynutia nositeľov jednej kultúry s inou kultúrou, zväčša dominantnou.

Bogardusova škála sociálnej dištancie: psychologické testovanie za pomoci stupnice, ktoré meria ochotu ľudí zapojiť sa do sociálnych kontaktov s rôznym stupňom blízkosti s príslušníkmi rôznych sociálnych skupín, napríklad etnických skupín.

Diskriminácia: menej priaznivé zaobchádzanie v porovnaní s inou osobou. Deje sa z dôvodu jej pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, veku, sexuálnej orientácie, viery, politického či iného zmýšľania, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.

Endogamia: výber partnera z vlastnej skupiny (etnickej, jazykovej, náboženskej, sociálnej, vekovej, lokálnej alebo inej).

Exogamia: výber partnera z odlišnej skupiny (etnickej, jazykovej, náboženskej, sociálnej, vekovej, lokálnej alebo inej).

Etnikum: skupina ľudí, ktorých spája spoločný pôvod, pomenovanie, zvláštne kultúrne znaky, najmä jazyk, tradície, pocit spolupatričnosti a odlišnosti od iných etník.

05

Etnocentrizmus: nadmerné (hodnotové, kultúrne alebo politické) preferovanie alebo uprednostňovanie určitého etnika. Zveličovanie etnického významu.

Integrácia: obojstranný proces vzájomného prispôsobovania sa migrantov a domáceho obyvateľstva.

Komunikácia: dorozumievanie, rozhovor alebo výmena informácií, myšlienok a názorov. Z psychologického hľadiska ide o sociálnu interakciu, pri ktorej sa verbálne alebo neverbálne odovzdávajú informácie. Z pohľadu jazyka sa jedná o ústne alebo písomné sprostredkovanie informácie.

Komunita: skupina osôb, žijúca v geograficky ohraničenom priestore, zviazaná sociálnymi vzťahmi, jedným alebo viacerými psychologickými putami a s priestorom, v ktorom žijú. Ich znakmi môžu byť porozumenie, odlišiteľnosť od ostatných skupín, sebestačnosť a stabilita.

Kultúrny šok: silný pocit dezorientácie a nepohodlia vytvorený z kontaktu s odlišnou, nepoznanou kultúrou.

Majorita: väčšinové (početne prevažujúce) obyvateľstvo.

Marginalizácia: sociálne vylúčenie, vytlačenie alebo odsunutie jednotlivca alebo skupiny na okraj, mimo skupinu. Znemožnenie jeho participácie na skupinových aktivitách.

Minorita: obyvateľstvo, ktoré je z hľadiska početnosti v menšine. Minoritou sa označuje vymedzená skupina ľudí, ktorá sa chápe ako skupina na základe určitých znakov, napríklad etnicity, religiozity, jazyka a iných znakov. Z hľadiska etnicity a religiozity obyvateľstva na Slovensku hovoríme o tzv. tradičných (autochtónnych) minoritách, ktorých prítomnosť je historicky spätá so Slovenskom a nových minoritách. Nové minority sú spoločenstvá, ktoré sa sformovali nedávno, napríklad usádzanie kultúrne odlišného obyvateľstva na našom území.

06

Multikulturalizmus: je stavom koexistencie (spolunažívania) viacerých spoločností, ktoré sa odlišujú kultúrou, postojmi, hodnotami, významami, existenciou špecifických systémov inštitúcií. Je to tiež proces dynamickej výmeny rôznych prejavov kultúry, vzájomné ovplyvňovanie a prelínanie kultúrnych systémov, prípadne vznik nových systémov. V teoretickej oblasti znamená multikulturalizmus multidisciplinárnu oblasť výskumu viacerých aspektov kultúrnej rozmanitosti odlišných kultúrnych systémov.

Multikultúrna výchova: vytváranie interkultúrneho vzdelávacieho prostredia v školstve.

Národnosť: príslušnosť obyvateľa k národu, národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Národnosťou sa označuje tiež menšinový národ v štáte alebo časť národa žijúca na území iného štátu.

Neverbálna komunikácia: komunikačný proces zahŕňajúci neslovné (neverbálna) prejavy. Zahŕňa najmä mimiku, gestiku, kinetiku, posturiku, proxemiku, foniku ale i ďalšie prejavy.

Interkultúrna komunikácia: proces interakcie, ktorý prebieha v najrôznejších typoch situácií, pri ktorých sú komunikační partneri - príslušníci jazykových alebo kultúrne odlišných skupín, mentalít, kultúr, hodnotových systémov.

Postoj: hodnotiace vzťahy človeka k rôznym sociálnym objektom. Trvalé sústavy pozitívneho alebo negatívneho hodnotenia, emocionálneho cítenia a konania voči týmto sociálnym subjektom.

Predsudok: špeciálna forma postoja, ktorá vyjadruje negatívne a citové zafarbené prejavy voči iným osobám na základe ich príslušnosti ku skupine. Predpokladá istú vopred osvojenú zaujatosť, odmietanie alebo nepriazeň voči subjektu alebo objektu hodnotenia. Vzniká na základe zjednodušenej, skreslenej a štandardizovanej predstave o samom sebe a o iných.

07

Segregácia: priestorové oddeľovanie určitej sociokultúrnej skupiny od dominantnej sociokultúrnej skupiny. Spravidla ho sprevádza aj obmedzovanie príležitostí a symbolické vylúčenie.

Socializácia: proces, ktorým sa jednotlivec začleňuje do sociálnej skupiny. Deje sa pôsobením a vplyvom rodičov, rovesníkov, školy a ďalších inštitúcií.

Sociálna alebo kultúrna dištancia: stupeň blízkosti a podobnosti alebo naopak, vzdialenosti a rozdielnosti skupín alebo kultúr. Kultúrna dištancia odráža rozdiely medzi sociálnymi skupinami alebo príslušníkmi kultúr, reflektuje rozdiely v jazyku, štruktúre rodiny, náboženstve, sociálnom alebo ekonomickom zázemí, životnom štýle alebo hodnotách.

Sociálna exklúzia: vylúčenie jednotlivca alebo skupiny na okraj alebo mimo spoločnosť.

Sociálna inklúzia: zapájanie jednotlivca alebo skupiny do spoločnosti, budovanie a upevňovanie vzájomných vzťahov.

Stereotyp: súbor úsudkov o osobnostných alebo telesných charakteristikách celej skupiny. Charakterizovanie jednotlivcov na základe znakov, ktoré pripisujeme celej skupine.

Tradícia: prenášanie kultúrnych hodnôt (transmisia) koncentrovaných v kolektívnom vedomí z generácie na generáciu.

Zmiešané manželstvo: manželstvo partnerov z etnicky, nábožensky, rasovo, jazykovo, sociálne, kultúrne alebo politicko-ekonomicky odlišných prostredí.

08

PODKLADY PRE PEDAGÓGA:

Dôkladné naštudovanie problematiky a pojmov, ktoré s témou súvisia. Čerpanie informácií z dôveryhodných zdrojov. Vysvetlenie možných chýb, neobjektívnosti a jednostrannosti názorov. Pozor na používanie stereotypov, ktorých sme my sami (aj učiteľ) nositeľmi.

ŠTRUKTÚRA HODÍN:

1. Uvedenie do problematiky.
2. Vysvetlenie základných pojmov.
3. Práca na doma.
4. Vlastná aktivita – nasledovná hodina.
5. Zhrnutie, diskusia.

AKTIVITA 1: SPOZNAJTE SA!

Postup:

- Učiteľ zabezpečí diskutujúceho (migranta/-ku, zmiešaný manželský pár alebo rovesníka/-čku študentom s cudzineckým pôvodom alebo zo zmiešaného manželstva), dohodne sa s ním na príprave malej výstavky predmetov z jeho krajiny, fotografickej dokumentácie alebo ochutnávky kultúry, z ktorej host pochádza (ochutnávka čaju, sladkostí, typické oblečenie, iné).
- Učiteľ uvedie študentov do problematiky migrácií – vysvetlí historický kontext - sťahovanie Slovákov do zahraničia, cudzinci na Slovensku, vysvetlí základné pojmy, ozrejmi okolnosti príchodu "hosta".
- Študenti si doma pripravia otázky pre hosta v písomnej podobe.
- Pred príchodom hosta do triedy študenti hádajú krajinu, pohlavie, vek, profesiu, dôvod príchodu migranta na Slovensko - napíšu na tabuľu a zatvoria ju.

10

- Host' sa predstaví, rozpovie svoj životný príbeh v krátkosti, okolnosti a dôvody príchodu.
- Odporúčané okruhy tém: krajina pôvodu – geografia, demografia, rodina, tradície, rodinné prostredie hosta, dôvod, spôsob a okolnosti príchodu, pocity zo Slovenska a Slovákov po príchode, život v rodine, práca, tradície, výchova detí, sobášne tradície, jazyk, ťažkosti, názory na Slovákov, podobnosti a rozdielnosti živote v krajine pôvodu a slovenskej kultúre, pozitíva a negatíva slovenského prostredia. Porovnanie čo je podobné a čo odlišné.
- Diskusia s hosťom.
- Otvorenie tabule s popisom hosta “naslepo”, porovnanie stavu pred a po.
- Ochutnávka, fotografická dokumentácia, opis predmetov z krajiny pôvodu migranta.
- Diskusia s učiteľom (prekvapivé, nové alebo známe informácie, pozitíva a negatíva migrácie alebo zmiešaného manželstva s cudzincom).

11

AKTIVITA 2: (NE)ZNÁMI SUSEDIA: 101 SPOJÍTK

Osobné stretnutie a zážitkové vzdelávanie sú efektívnymi nástrojmi v boji proti strachu z neznámych a skvalitnením medziľudských vzťahov, spolunažívania.

Postup:

Pedagóg si pozrie spolu so študentmi vybraný videokomentár z cyklu (Ne)Známi susedia tu:

<https://www.islamonline.sk/neznami-susedia/>

Prípadne môže osloviť Islamskú nadáciu na Slovensku a dohodnúť si osobnú návštevu v islamskom kultúrnom centre v Bratislave či návštevu (ne)známych susedov z moslimskej komunity v škole.

Študenti v skupinách si môžu sformulovať komentáre na tému, čo nás spája a prečo je prínosné kamarátiť sa aj s inými, mimo našej bubliny, resp. ako migranti a moslimovia obohacujú slovenskú spoločnosť. Novozískané poznatky dokážu prispieť k lepšiemu vnímaniu cudzincov či detí zo zmiešaných manželstiev, ktoré možno už sú alebo sa v budúcnosti stanú vašimi spolužiakmi či kamarátmi.

12

ĎALŠIE ODPORÚČANÉ ZDROJE K TÉME:

Prednáška: Silvia Letavajová. Zmiešané manželstvá ako sociokultúrny fenomén. Dostupné na: <https://www.islamonline.sk/neznami-susedia/>.

Video dokumenty Local Media Institute pod názvom Integruj:

- Afgánci na Slovensku. Dostupné na: <http://www.integruj.sk/relac/5-integruj-afganci>
- Moslimovia na Slovensku. Dostupné na: <http://www.integruj.sk/relac/47-moslimovia-na-slovensku>
- Kubánci na Slovensku. Dostupné na: <http://www.integruj.sk/relac/42-kubanci-na-slovensku>
- Ukrajinská komunita na Slovensku. Dostupné na: <http://www.integruj.sk/relac/29-ukrajinska-komunita-na-slovensku>
- Indická komunita na Slovensku. Dostupné na: <http://www.integruj.sk/relac/28-indicka-komunita-na-slovensku>

Video dokument Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) na Slovensku. Next door family. Dostupné na:

<https://www.youtube.com/watch?v=fA7VmXVELaQ>

13

JELEŇOVÁ, I. 2014. Interkultúrna komunikácia. Košice: UPJŠ. LETAVAJOVÁ, S. 2018. Zmiešané manželstvá (manželstvá s cudzincami) ako sociokultúrny fenomén. Nitra: UKF.

MISTRÍK, E. 2006. Slovenská kultúra v multikulturalizme. Nitra: UKF v Nitre.

PRŮCHA. J. 2004. Interkulturní psychologie. Praha: Portál.